

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У СВІТІ

В тезах розглянуто особливості реформування державної політики у сфері охорони здоров'я в умовах сучасних соціально-економічних викликів. Проаналізовано ключові проблеми функціонування систем охорони здоров'я, зокрема нерівний доступ до медичних послуг, зростання витрат, дефіцит медичних кадрів, старіння населення та появу нових епідеміологічних загроз. Висвітлено роль ринкових механізмів, конкуренції та державного регулювання у підвищенні ефективності медичних систем. Окрему увагу приділено таким напрямкам реформ, як розвиток телемедицини, цифровізація медичних даних, підвищення прозорості цін, удосконалення системи ліцензування та розширення прав пацієнтів. Обґрунтовано, що поєднання державного управління з ринковими інструментами сприяє підвищенню якості, доступності та ефективності медичних послуг.

Ключові слова: сфера охорони здоров'я, державна політика, реформи, медичні послуги, конкуренція, телемедицина, цифровізація, доступність медичної допомоги, фінансування охорони здоров'я, ефективність системи охорони здоров'я.

Реформування систем охорони здоров'я у різних країнах світу є постійним і багатограним процесом, який триває незалежно від уже досягнутих результатів і рівня розвитку медичної галузі. Навіть ті держави, що мають високі стандарти медичного обслуговування, продовжують удосконалювати свої системи з метою підвищення їх ефективності, доступності та стійкості до зовнішніх викликів. Це зумовлено тим, що сфера охорони здоров'я є надзвичайно чутливою до демографічних змін, економічних коливань, технологічного прогресу та соціальних трансформацій. Останні роки, зокрема період пандемії COVID-19, стали серйозним випробуванням для національних систем охорони здоров'я та водночас потужним каталізатором реформ. Пандемія виявила слабкі місця в організації медичної допомоги, недостатню готовність до кризових ситуацій, обмеженість ресурсів та необхідність швидкої цифрової трансформації галузі. У результаті багато країн були змушені переглянути підходи до управління медичною системою, посилити епідеміологічну безпеку та розширити можливості дистанційної медицини.

Разом із тим, низка проблем, що існували ще до пандемії, залишається актуальною і сьогодні. Серед них особливо виокремлюється нерівномірний доступ населення до якісних медичних послуг, який залежить від регіону проживання, рівня доходів та соціального статусу громадян. Також значною проблемою є недостатня якість медичного обслуговування в окремих сегментах системи охорони здоров'я, що часто пов'язано з браком ресурсів, застарілою матеріально-технічною базою або недосконалою організацією процесів лікування.

Окремої уваги потребує питання слабкої інтеграції між первинною, вторинною та третинною ланками медичної допомоги, що ускладнює безперервність лікувального процесу та знижує його ефективність. Крім того, у багатьох країнах спостерігається дефіцит медичних кадрів, а також їх нерівномірний розподіл між містом і сільською місцевістю, що призводить до перевантаження окремих медичних закладів і зниження якості надання послуг.

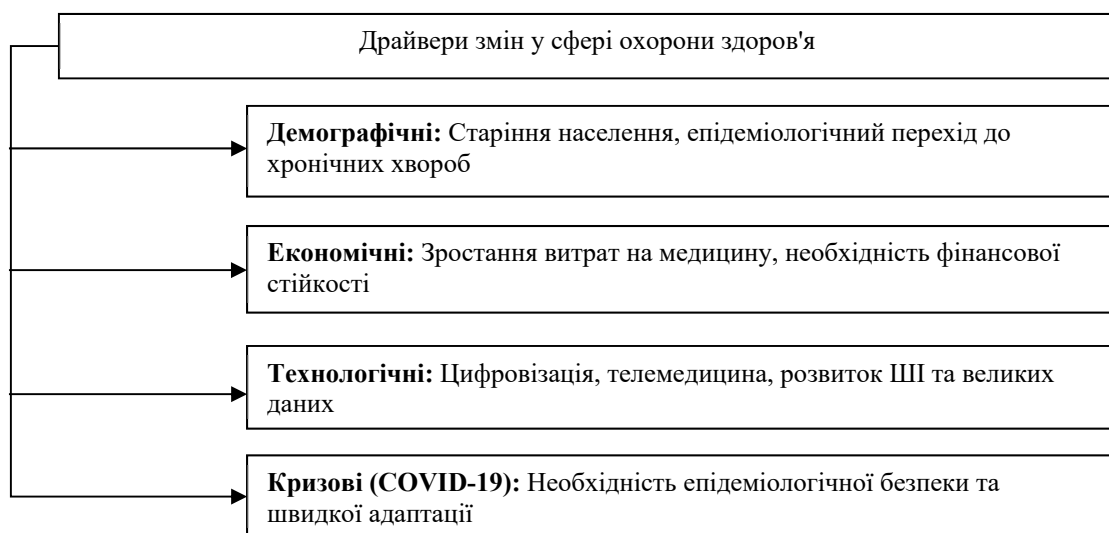
Отже, сучасні реформи систем охорони здоров'я спрямовані на подолання зазначених викликів, підвищення доступності та якості медичної допомоги, оптимізацію використання ресурсів, розвиток кадрового потенціалу та впровадження інноваційних технологій у медичну практику (табл. 1).

Таблиця 1.

Проблеми систем охорони здоров'я та стратегії реформування

Об'єкт реформування	Наявна проблема	Шлях вирішення
Доступність	Нерівномірний доступ (регіональний, майновий тощо)	Розвиток телемедицини, децентралізація управління
Управління	Застарілі моделі, надмірне регулювання	Перехід до більш гнучких, орієнтованих на результат моделей
Якість послуг	Слабке конкурентне середовище	Створення конкуренції між надавачами послуг
Інтеграція ланок	Відсутність взаємозв'язку між первинною та третинною ланками	Забезпечення безперервності лікування та сумісності ІТ-систем
Кадри	Дефіцит та нерівномірний розподіл медичних працівників	Спрощення процедур ліцензування, розширення професійних можливостей
Роль пацієнтів	Пасивне споживання послуг	Пацієнтоорієнтованість: пацієнт як активний учасник процесу

Джерело: сформовано автором на основі [3; 4]



Додатково системи охорони здоров'я у світі стикаються зі структурними викликами, такими як епідеміологічний перехід до хронічних захворювань, поява нових вірусних загроз, старіння населення та зростання попиту на медичні послуги [3] (рис. 1). Усе це супроводжується постійним збільшенням витрат на охорону здоров'я, що ставить перед державами завдання забезпечення фінансової стійкості системи та ефективного використання ресурсів.

Рис. 1. Драйвери змін у сфері охорони здоров'я.

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2; 3; 4]

Важливим чинником сучасного реформування системи охорони здоров'я є швидкий розвиток медичних технологій, а також суттєве зростання вимог і очікувань пацієнтів щодо якості, доступності та індивідуалізації медичної допомоги. Сьогодні пацієнти все частіше розглядаються не як пасивні отримувачі послуг, а як активні учасники процесу лікування, що формує запит на більш персоналізований, швидкий і технологічно оснащений медичний сервіс.

У зв'язку з цим держави змушені переосмислювати традиційні підходи до управління системою охорони здоров'я, її фінансування та регуляторного забезпечення. Застарілі моделі організації медичної допомоги поступово втрачають ефективність, поступаючись місцем більш гнучким, децентралізованим та орієнтованим на результат системам управління.

У відповідь на наявні виклики багато країн реалізують комплексні реформи, спрямовані на підвищення загальної ефективності функціонування системи охорони здоров'я. При цьому значну роль відіграє міжнародний обмін досвідом, який дозволяє адаптувати найкращі практики різних країн, враховуючи їх переваги та недоліки. Порівняння різних моделей організації медичної сфери сприяє пошуку більш раціональних управлінських і фінансових рішень.

Одним із ключових інструментів підвищення якості та ефективності медичних послуг є розвиток конкурентного середовища. Конкуренція між надавачами медичних послуг стимулює підвищення рівня сервісу, впровадження

інноваційних методів діагностики та лікування, а також сприяє оптимізації витрат і більш раціональному використанню ресурсів. У результаті пацієнти отримують можливість обирати більш якісні та доступні послуги.

Водночас надмірне державне регулювання або відсутність реальної конкуренції може негативно впливати на ефективність системи, призводячи до зниження мотивації медичних закладів до розвитку, збільшення витрат і уповільнення інноваційних процесів. Саме тому важливим завданням є пошук балансу між державним контролем і ринковими механізмами функціонування системи охорони здоров'я.

Разом з тим, охорона здоров'я має специфічні риси, які часто використовуються як аргумент проти повного впровадження ринкових механізмів. До них належать асиметрія інформації між пацієнтами та лікарями, значна роль сторонніх платників (страхових компаній або держави), високі початкові інвестиції та ефект масштабу. Ці фактори ускладнюють функціонування «чистого» ринку, однак не виключають застосування ринкових підходів у певних сегментах медичних послуг [2; 4].

Окремою проблемою є домінування стороннього фінансування, яке зменшує мотивацію пацієнтів порівнювати ціни та якість послуг [1]. У результаті знижується рівень конкуренції між постачальниками, а система стає менш чутливою до ринкових сигналів. Це також може сприяти зростанню вартості медичних послуг і неефективному використанню ресурсів.

Важливим вектором сучасних реформ у сфері охорони здоров'я є зниження адміністративних обмежень та переосмислення підходів до державного регулювання галузі. Це передбачає, зокрема, спрощення процедур виходу на ринок медичних послуг, розширення професійних можливостей медичних працівників відповідно до їхньої кваліфікації, а також удосконалення механізмів ліцензування. Реалізація таких заходів сприяє підвищенню доступності медичної допомоги для населення та більш раціональному використанню кадрового потенціалу системи охорони здоров'я.

Окреме місце в сучасних трансформаціях займає розвиток телемедицини, яка дозволяє надавати медичні послуги дистанційно із застосуванням цифрових технологій. Це має особливе значення для мешканців віддалених регіонів, а також для пацієнтів з обмеженою можливістю пересування. Телемедичні сервіси сприяють скороченню витрат, розширенню доступу до медичної допомоги та посиленню конкуренції між медичними закладами. Водночас їхнє широке впровадження часто ускладнюється регуляторними нормами, зокрема обмеженнями щодо територіального ліцензування діяльності. Ще одним важливим напрямом модернізації системи охорони здоров'я є підвищення її прозорості. Надання пацієнтам відкритого доступу до інформації щодо вартості медичних послуг, рівня їх якості та результатів лікування сприяє формуванню більш усвідомленого вибору. Це, у свою чергу, стимулює конкуренцію між постачальниками медичних послуг і створює передумови для зниження загальних витрат у системі (табл. 2).

Таблиця 2.

Цифрова трансформація та прозорість

Інструмент	Функціональне призначення	Очікуваний результат
Телемедицина	Дистанційні консультації й моніторинг	Доступність у віддалених регіонах, економія часу
Big Data (Великі дані)	Аналіз масивів діагностичних і фінансових даних	Оцінка ефективності методів лікування й витрат
Відкриті дані	Доступ до цін й рейтингів якості медичних закладів	Свідомий вибір пацієнта, стимул для самовдосконалення медичних закладів
Інтероперабельність	Сумісність інформаційних систем	Швидкий обмін даними між медичними закладами різних рівнів та ланок

Джерело: сформовано автором на основі [3; 4]

Не менш важливу роль відіграє впровадження сучасних інформаційних технологій та активне використання медичних даних. Аналіз великих масивів інформації щодо діагностичних процедур, результатів лікування та фінансових витрат дає змогу оцінювати ефективність різних медичних підходів, порівнювати діяльність закладів охорони здоров'я та підвищувати загальну результативність системи. Особливої актуальності набуває забезпечення сумісності медичних інформаційних систем, що дозволяє ефективно обмінюватися даними між різними учасниками медичного процесу та підвищує узгодженість їхньої діяльності.

Таким чином, сучасні трансформації у сфері охорони здоров'я орієнтовані на створення більш ефективної, прозорої та соціально доступної системи надання медичних послуг. Вони передбачають удосконалення організаційних і управлінських підходів, спрямованих на підвищення якості медичної допомоги та раціональне використання наявних ресурсів. Важливе значення має поєднання державного регулювання з елементами ринкових механізмів, що дозволяє забезпечити баланс між соціальною відповідальністю держави та конкурентними засадами функціонування галузі. Поряд із цим, стрімкий розвиток цифрових технологій сприяє модернізації медичної інфраструктури, впровадженню інноваційних рішень та підвищенню оперативності надання послуг. Не менш

важливим є розширення прав пацієнтів, посилення їхньої ролі у процесі прийняття рішень щодо лікування, а також формування умов для усвідомленого вибору медичних послуг. Підвищення рівня конкуренції між постачальниками медичної допомоги стимулює покращення якості сервісу, впровадження нових технологій і оптимізацію витрат. У сукупності ці чинники визначають стратегічні напрями розвитку системи охорони здоров'я та є основою її довгострокової стійкості й ефективності.

References

1. Beck M. (2016). How to cut your health-care bill: pay cash. *www.wsj.com*. Retrieved from: <https://www.wsj.com/articles/how-to-cut-your-health-care-bill-pay-cash-1455592277> [in English].
2. Lee, M.H, Schuur, J.D, & Zink, B.K. (2013). Owning the cost of emergency medicine: beyond 2%. *Ann Emerg Med*, 62(5), (pp. 498-505). Retrieved from: [https://www.annemergmed.com/article/S0196-0644\(13\)00313-2/abstract](https://www.annemergmed.com/article/S0196-0644(13)00313-2/abstract) [in English].
3. Pashkov, V. (2006). Derzhavne rehulivannia diialnosti u sferi okhorony zdorovia [Stateregulation of healthcare activities]. *Farmatsevtika i farmatsiia – Pharmaceuticals and pharmacy*, 26(547). Retrieved from: <https://www.apteka.ua/article/3256> [in Ukrainian].
4. Frost, A., & Newman, D. (2016). Spending on shoppable services in healthcare. *Healthcare Cost Institute. Issue Brief*, 11, (pp. 1-8). Retrieved from: https://healthcostinstitute.org/wp-content/uploads/images/easyblog_articles/110/Shoppable-Services-IB-3.2.16_0.pdf [in English].

DOI 10.34132/mspc2026.03.13.11

Glib Ivanenko

CURRENT CHALLENGES AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR REFORMING HEALTHCARE SYSTEMS IN THE WORLD

The theses consider the features of reforming state policy in the sphere of health care in the context of modern socio-economic challenges. The key problems of the functioning of health care systems are analyzed, in particular, unequal access to medical services, rising costs, shortage of medical personnel, aging of the population and the emergence of new epidemiological threats. The role of market mechanisms, competition and state regulation in increasing the efficiency of medical systems is highlighted. Special attention is paid to such areas of reform as the development of telemedicine, digitalization of medical data, increasing price transparency, improving the licensing system and expanding patients' rights. It is substantiated that the combination of public administration with market instruments contributes to improving the quality, accessibility and efficiency of medical services.

Keywords: healthcare, public policy, reforms, medical services, competition, telemedicine, digitalization, accessibility of medical care, healthcare financing, healthcare system efficiency.

Відомості про авторів / Information about the authors

Гліб Іваненко, лікар Одеської клінічної лікарні на залізничному транспорті, магістр з публічного управління закладами охорони здоров'я, м. Одеса, Україна. E-mail: glib66770@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0006-1088-3531>.

Glib Ivanenko, Doctor of Odessa Clinical Hospital on Railway Transport, Master of Public Administration of Healthcare Institutions, Odessa, Ukraine. E-mail: glib66770@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0006-1088-3531>.

© Г. Іваненко

Стаття отримана редакцією 25.05.2026.